

Justitieombudsmännens ämbetsberättelse

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas redogörelse 2011/12:JO1 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse för tiden den 1 juli 2010–30 juni 2011 och tre följdmotioner. Härutöver behandlar utskottet ett motionsyrkande från allmänna motionstiden 2011. Justitie- och socialförsäkringsutskotten har yttrat sig angående ämbetsberättelsen och följdmotionerna i de delar som rör respektive utskott.

Utskottet föreslår att riksdagen genom ett tillkännagivande begär att regeringen låter utreda frågan om bristen på reguljär tillsyn inom migrations- och socialförsäkringsområdet. Därmed tillstyrker utskottet delvis följdmotionsyrkandena. Motionsyrkanden om tillsyn över kriminalvårdens verksamhet avstyrks eftersom utskottet anser dem vara tillgodosedda genom nu beslutade utredningsdirektiv. Med detta föreslår utskottet att riksdagen lägger ämbetsberättelsen till handlingarna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Justitieombudsmännens ämbetsberättelse och frågan om nya tillsynsorgan	5
Redogörelsen	5
Motioner	8
Utskottets tidigare behandling	9
Utredningsförslag	10
Utredningsdirektiv	10
Yttrande från justitieutskottet	10
Yttrande från socialförsäkringsutskottet	11
Utskottets ställningstagande	11
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	13
Redogörelsen	13
Följdmotionerna	13
Motion från allmänna motionstiden hösten 2011	13
<i>Bilaga 2</i>	
Justitieutskottets yttrande	14
<i>Bilaga 3</i>	
Socialförsäkringsutskottets yttrande	19

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Justitieombudsmännens ämbetsberättelse och frågan om nya tillsynsorgan

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen ska låta utreda frågan om ordinarie tillsyn inom migrations- och socialförsäkringsområdet. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2011/12:K1, 2011/12:K2 och 2011/12:K3, avslår motion 2011/12:Ju359 yrkande 45 och lägger redogörelse 2011/12:JO1 till handlingarna.

Stockholm den 1 mars 2012

På konstitutionsutskottets vägnar

Per Bill

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Per Bill (M), Sven-Erik Österberg (S), Andreas Norlén (M), Helene Petersson i Stockaryd (S), Lars Elinderson (M), Billy Gustafsson (S), Phia Andersson (S), Karin Granbom Ellison (FP), Hans Hoff (S), Per-Ingvar Johnsson (C), Hans Ekström (S), Tuve Skånberg (KD), Jonas Åkerlund (SD), Mia Sydow Mölleby (V), Ann-Britt Åsebol (M) och Cecilia Brinck (M).

Redogörelse för ärendet

Riksdagens ombudsmän har enligt 11 § lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän överlämnat sin ämbetsberättelse (redog. 2011/12:JO1) för tiden den 1 juli 2010–30 juni 2011. Tre motioner (S, MP respektive M, FP, C och KD) har väckts med anledning av redogörelsen.

Utskottet har inhämtat yttranden från justitie- och socialförsäkringsutskottet, bilaga 2 och 3. Justitieutskottet har i samband med yttrandet överlämnat ett motionsyrkande från den allmänna motionstiden 2011, som också behandlas i detta betänkande.

Justitieombudsmännen lämnade den 1 december 2011 inför utskottet muntligen uppgifter om sin verksamhet.

I samband med utskottets beredning har utskottskansliet besökt ombudsmannaexpeditionen och gått igenom ämbetets äldsta ännu inte avgjorda ärenden. Utskottskansliet har då tagit del av diarium, protokoll och andra handlingar.

Utskottets överväganden

Justitieombudsmännens ämbetsberättelse och frågan om nya tillsynsorgan

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen genom ett tillkännagivande begär att regeringen låter utreda frågan om bristen på reguljär tillsyn inom migrations- och socialförsäkringsområdet. Därmed tillstyrker utskottet delvis följdmotionsyrkandena. Motionsyrkanden om tillsyn över kriminalvårdens verksamhet avstyrks eftersom utskottet anser dem vara tillgodosedda genom nu beslutade utredningsdirektiv. Med detta föreslår utskottet att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

Redogörelsen

Ämbetsberättelsen, som omfattar verksamhetsåret 2010/11, inleds med en skrivelse till riksdagen som innehåller uppgifter om organisationen och verksamheten. Av skrivelsen framgår att riksdagen den 14 december 2010 valde justitieombudsmannen Cecilia Nordenfelt att vara chefsjustitieombudsman fr.o.m. den 3 januari 2011 med anledning av att den förre chefsjustitieombudsmannen Mats Melin på egen begäran av riksdagen entledigades från sitt uppdrag fr.o.m. samma dag. Vidare framgår att riksdagen dels den 14 december 2010 valde om Jan Pennlov att vara ställföreträdande justitieombudsman för två år fr.o.m. den 1 januari 2011, dels den 2 februari 2011 valde lagmannen Lars Lindström att vara justitieombudsman fr.o.m. den 1 juni 2011 till dess att ett nytt val har genomförts under 2015. Av skrivelsen framgår även i vilken utsträckning de ställföreträdande justitieombudsmännen har tjänstgjort under verksamhetsåret.

Vidare framgår att ändringar har gjorts i JO:s instruktion, bl.a. som en följd av ändringar i regeringsformen om att justitieombudsmännen inte längre ska ha rätt att närvara vid domstolars och förvaltningsmyndigheters överläggningar, av ombudsmännens nya uppgifter som nationellt besöksorgan enligt den s.k. Ocpatkonventionen samt att arbetsordningen har ändrats genom beslut av chefsjustitieombudsmannen vid tre tillfällen. En av dessa ändringar var föranledd bl.a. av att ombudsmännen genom beslut av riksdagen fått möjlighet att delegera beslutanderätten i klagomålsärenden och att en ny indelning i ansvarsområden beslutats.

Av de statistiska uppgifterna framgår att det under verksamhetsåret nyregistrerades 6 954 ärenden, vilket innebär en minskning med 490 (6,58 procent jämfört med verksamhetsåret dessförinnan. Antalet nya inspektions- eller andra initiativärenden var 36, vilket innebär en minskning med

10 jämfört med det föregående verksamhetsåret. Antalet ärenden föranledda av remisser – huvudsakligen från Regeringskansliet – var 102, en ökning med 14. Klagomålsärendena uppgick till 6 816, vilket innebär en minskning med 494 (6,76 procent) jämfört med förra verksamhetsåret.

I skrivelsen anförs att prövningen av klagomålsärenden tar huvuddelen av JO:s handläggningsresurser i anspråk, varför antalet inspektioner och övriga granskningar på JO:s eget initiativ minskat ytterligare och ligger på en betydligt lägre nivå än vad JO anser vara önskvärt.

Antalet avgjorda ärenden uppgick under perioden till 7 061, vilket innebär en minskning med 666 (8,62 procent) jämfört med det föregående årets nivå. Av de avslutade ärendena var 100 lagstiftningsremissärenden, 50 inspektionsärenden eller andra initiativärenden samt 6 911 klagomålsärenden. Sedan möjligheten till delegation av vissa beslut infördes den 1 mars 2011 har 220 av klagomålsärendena avgjorts av en byråchef.

Vidare redogörs i skrivelsen i korthet bl.a. för den omfördelning av ärenden mellan de olika ansvarsområdena som har genomförts under verksamhetsåret. Sammanfattningsvis fick varje ansvarsområde ett karaktärsområde och en allmän förvaltningsrättslig del. Karaktärsområdena är polisen, domstolarna, kriminalvården och socialtjänsten. Syftet med omfördelningen är att få en jämnare arbetsbelastning mellan avdelningarna och att skapa en organisation där det går lätt att göra justeringar vid förändringar i arbetsbelastningen. Förhoppningen är enligt ämbetsberättelsen att karaktärsområdena också ska fungera som attraktionsområden och göra det lätt att rekrytera på alla nivåer.

Därefter redovisar justitieombudsmännen sina övergripande iakttagelser inom varje ansvarsområde.

JO Lars Lindström konstaterar att till ansvarsområde 1 hör fortfarande de allmänna domstolarna men inte åklagar- och polisväsendena. Härutöver hör bl.a. de allmänna förvaltningsdomstolarna, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket, överförmyndarna och kommunikationsväsendet numera till detta ansvarsområde. Han uppmärksammar bl.a. ett initiativärende som avser domstolarnas beredningsorganisation. I sitt beslut uttalade förre chefsJO Mats Melin att bestämmelser om lottning av mål och om undantag från en slumpvis fördelning borde ha sin utgångspunkt i bestämmelser i lag. Efter detta beslut har en sådan ordning föreslagits av Domarlagsutredningen (SOU 2011:42). Förslaget är nu föremål för remissbehandling. Lars Lindström noterar vidare att problem med långa handläggningstider fortfarande förekommer hos bl.a. Transportstyrelsen och de allmänna förvaltningsdomstolarna. I en del fall vid förvaltningsdomstolarna är handläggningstiderna påtagligt långa, vilket är något som enligt honom inger oro. Även JO Hans-Gunnar Axberger tar i sin redovisning upp denna fråga.

ChefsJO Cecilia Nordenfelt redovisar att till ansvarsområde 2 hör numera frågor om kriminalvården, socialförsäkringarna och försvaret samt ett antal mindre myndigheter, däribland Diskrimineringsombudsmannen, Finansinspektionen och Allmänna reklamationsnämnden. Under verksam-

hetsåret tog avdelningen emot 12,5 procent färre nya klagomålsärenden än förra verksamhetsåret, och hon konstaterar att i stort sett hela minskningen hänför sig till socialförsäkringen. Hon menar att detta måste sägas vara en utomordentligt glädjande utveckling som pekar på att Försäkringskassan börjar få kontroll över sina handläggningsproblem. Fortfarande utgör dock ärenden om kriminalvård och socialförsäkring omkring 90 % av avdelningens arbete. Ärenden om långsam handläggning och bristfällig kommunikation är fortfarande vanliga inom socialförsäkringsområdet, liksom ärenden med EU-rättslig anknytning. Bland de ärenden som gäller kriminalvården lyfter Cecilia Nordenfelt bl.a. fram två som gäller medicinsk behandling av intagna och kompetensgränsdragningen mellan anstaltspersonalen och anstaltens sjukvårdande personal. Hon har i de två besluten framhållit att ansvaret för medicinsk bedömning och läkemedelsförskrivning vilar på den behandlande läkaren, dvs. anstalts- eller häktesläkaren, och inte på anstaltspersonalen. Vidare redovisar hon ett beslut som rör placering av intagna på s.k. normalavdelningar på de nya säkerhetsavdelningarna vid de största anstalterna, något som har inneburit att dessa intagna drabbades av hårdare begränsningar i det dagliga livet än vad som var motiverat av säkerhetsskäl. Hon erinrade i beslutet om den grundläggande principen för behandling av frihetsberövade, nämligen att begränsningar i friheten inte får gå utöver vad som krävs för att upprätthålla ordningen och säkerheten och att en kontrollåtgärd alltså måste stå i rimlig proportion till syftet med åtgärden.

JO Lilian Wiklund konstaterar att de allmänna förvaltningsdomstolarna numera har flyttats till ett annat ansvarsområde och att ansvarsområde 3 nu i huvudsak omfattar hälso- och sjukvården, utbildningsväsendet och socialtjänsten. Klagomål mot myndigheterna inom socialtjänsten utgör den dominerande gruppen, motsvarande ungefär 60 procent av klagomålen. Inom denna grupp är ärenden som på ett eller annat sätt rör barn och ärenden som rör försörjningsstöd vanligt förekommande. Även Lilian Wiklund påpekar att det stora antalet klagomålsärenden medför att utrymmet för inspektioner minskar, vilket enligt hennes mening är en olycklig utveckling, och hennes förhoppning och ambition är att genom bl.a. fortsatta insatser för effektivisering av ärendehanteringens kunna öka antalet inspektioner. Hon refererar vidare till några avgjorda ärenden som rör hembesök inom ramen för utredningar om ekonomiskt bistånd, där det i besluten har betonats att hembesöken inte får vara påtvingade utan måste äga rum med den enskildes reella samtycke. Oanmälda hembesök bör med hänsyn till principerna om självbestämmanderätt och integritet kunna godtas endast i undantagsfall, exempelvis om en nödsituation kan befaras. Slutligen nämns ett beslut som rör offentlighet och sekretess där hon har funnit det i högsta grad anmärkningsvärt att ett sjukhus hade tillåtit tv-inspelning av patienter i akutmedicinska situationer utan att samtycke från patienterna dessförinnan hade inhämtats.

JO Hans-Gunnar Axberger konstaterar att i ansvarsområde 4 ingår numera polis-, åklagar- och tullväsendena, men inte som tidigare bl.a. skatte- och exekutionsväsendena, kommunikationsväsendet eller plan- och byggärendena. Han redovisar därefter ett antal ärenden avgjorda under verksamhetsåret, varav här kan nämnas följande. Myndigheternas handläggningstider har varit den gemensamma frågan för ett stort antal ärenden. Initiativärenden om några myndigheters handläggningstider aktualiserade vissa principiella överväganden, som redovisas i korthet i skrivelsen. Hans-Gunnar Axberger anför i detta sammanhang bl.a. att arbetsuppgifternas omfattning, arbetets kvalitet och resurser är tre faktorer som påverkar handläggningstiderna. Om arbetsmängden ökar men resurserna och kvalitetskraven är oförändrade, kommer handläggningstiderna att öka. Frågan om resurser är därför inte något man kan bortse från vid ställningstagandet till om en myndighets handläggningstider är rimliga eller inte. Gör man det finns i stället en risk för att myndigheterna tvingas göra avkall på handläggningens kvalitet. Även om det är viktigt att ärenden handläggs snabbt är det enligt Hans-Gunnar Axberger än viktigare att de handläggs korrekt och rättssäkert. Vidare redogör han bl.a. något för den granskning av Migrationsverkets tillämpning av utlänningslagens bestämmelser om förvar av utlänningar som inte får vistas i Sverige eller vars rätt att uppehålla sig i Sverige är oklar. Dessa kan under vissa förutsättningar tas i förvar. Han framhåller att beslutet innehöll mycket allvarlig kritik mot att förvarstagna som inte utgör en fara för andra än sig själva placeras i häkte, och han anser att förfarandet saknar erforderligt lagstöd. Hans-Gunnar Axberger tar dessutom upp frågor om bl.a. offentlighet och sekretess, yttrandefrihet och regeringsformens krav på opartiskhet och saklighet.

Efter den övergripande redovisningen av justitieombudsmännens iakttagelser inom respektive ansvarsområde följer i ämbetsberättelsen en redogörelse för ärenden av större allmänt intresse.

Motioner

Tre motioner har väckts med anledning av ämbetsberättelsen. Härutöver bereds här ett motionsyrkande från den allmänna motionstiden 2011.

I kommittémotion 2011/12:K3 av Per Bill m.fl. (M, FP, C och KD) yrkas ett tillkännagivande om att regeringen, med beaktande av JO:s ställning som extraordinärt tillsynsorgan, ska se över bristen på ordinarie tillsynsorgan för verksamheter som i dag är föremål för omfattande ärendehantering hos JO. Följden av att JO ägnar alltför stor del av sin verksamhet åt ärenden som borde behandlas i ett annat sammanhang är enligt motionärerna att JO:s ställning som extraordinärt tillsynsorgan äventyras.

I kommittémotion 2011/12:K1 av Sven-Erik Österberg m.fl. (S) begärs ett tillkännagivande om behovet av en utredning i frågan om att inrätta ett självständigt och oberoende tillsynsorgan för Kriminalvårdens område. Varje frihetsberövande innebär enligt motionärerna ett starkt ingrepp i den

personliga integriteten och rörelsefriheten. Varje del av ett frihetsberövande bör därför vara omgärdat av kontrollorgan och system för att minimera möjligheterna till fel. I dag utgör ärenden som rör kriminalvården en mycket stor andel av JO:s ärenden, vilket är en klar indikation på ett starkt behov av systematiserad och tematisk tillsyn. Den tillsyn som i dag utförs av JO är inte kontinuerlig eller fullständig men mycket betungande för JO. Även andra statliga verksamheter saknar i dag en tillfredsställande tillsynsverksamhet. Det gäller exempelvis Försäkringskassan. Sådana statliga verksamheter som med myndighetsutövning har en stor inverkan på människors vardagsliv men som saknar en oberoende och effektiv tillsynsverksamhet bör enligt motionärerna identifieras.

I motion 2011/12:K2 av Peter Eriksson (MP) begärs ett tillkännagivande om behovet av en utredning för att på ett samlat sätt se över hur ordinär tillsyn kan ordnas för verksamheter som i dag saknar detta. Ett genomförande av en ny tillsynsorganisation som medför att all offentlig verksamhet bedrivs under effektiv tillsyn kommer enligt motionären dels att leda till en kvalitativt förbättrad verksamhet, dels minska belastningen hos JO och Justitiekanslern. Mot denna bakgrund menar motionären att ordinära tillsynsorgan måste skapas för de verksamheter som i dag saknar detta. Hur detta ska ske och vilka områden som berörs måste bli föremål för en utredning.

I kommittémotion 2011/12:Ju359 av Morgan Johansson m.fl. (S) yrkande 45 begärs att riksdagen tillkännager för regeringen att inrättandet av en oberoende tillsynsinstans som kan sköta tillsynen över Kriminalvården bör utredas. En väl fungerande tillsyn är enligt motionärerna central för den slutna verksamhet som kriminalvården är. Den tillsyn som JO utför i dag är inte kontinuerlig och heller inte fullständig. En övervägande del av verksamhetens tillsyn ansvarar enligt motionärerna den egna myndigheten för. En modern kriminalvård bör i stället ha en självständig tillsyn utifrån.

Utskottets tidigare behandling

I samband med behandlingen av Justitieombudsmännens ämbetsberättelse för det föregående verksamhetsåret (redog. 2010/11:JO1) konstaterade konstitutionsutskottet att JO under flera år hade uppmärksammat frånvaron av ordinarie tillsynsorgan inom exempelvis kriminalvårds- och socialförsäkringsområdena som ett problem och att JO i ämbetsberättelsen hade anfört att det var närmast häpnadsväckande att reguljära tillsynsorgan fortfarande saknades på flera områden. Utskottet instämde i detta och ville understryka att det var mycket olyckligt att frånvaron av reguljära tillsynsorgan innebär att JO, som är avsett att vara ett extraordinärt tillsynsorgan, inte kan fullfölja denna uppgift på det sätt som är meningen (bet. 2010/11:KU16 s. 8).

I samband med behandlingen av årets budgets budgetproposition (utg.omr. 1 Rikets styrelse) och en följdmotion (MP) om att sätta upp och tilldela budgetanslag till en ny nationell tillsynsorganisation konstaterade utskottet att JO fortfarande i alltför stor omfattning ägnar sin tillsyn åt sådana ärenden som skulle behandlas bättre i ett annat sammanhang. Frågan om behovet av att lösa vissa tillsynsfrågor var enligt utskottet betydelsefull. Något utrymme för att under det kommande budgetåret tilldela medel för en ny form av tillsyn saknades emellertid enligt utskottet, som avstyrkte bifall till motionsyrkandet i denna del. Utskottet anförde emellertid att det avsåg att återkomma till frågan i samband med behandlingen av ämbetsberättelsen (bet. 2011/12:KU1 s. 32).

Utredningsförslag

Utredningen Kriminalvårdens effektivitet föreslog i september 2009 i slutbetänkandet Kriminalvården – ledning och styrning (SOU 2009:80) att en ny myndighet skulle bildas för tillsyn av Kriminalvårdens verksamhet. Den nya tillsynsmyndigheten bör enligt förslaget bl.a. granska att gällande författningar efterlevs och att Kriminalvården fullgör riksdagens och regeringens uppdrag samt att myndigheten handlägger ärenden korrekt och använder sina resurser effektivt. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Utredningsdirektiv

Regeringen beslutade den 23 februari 2012 om tilläggsdirektiv till den pågående Polisorganisationskommittén (Ju 2010:09, dir. 2012:13). Kommittén ska enligt dessa direktiv, såvitt är aktuellt här, ta ställning till om ett fristående organ ska granska bl.a. Kriminalvårdens verksamhet. Om övervägande skäl talar för att ett sådant organ bör inrättas, ska kommittén lämna ett fullständigt förslag om hur detta organ och dess verksamhet bör utformas och vilken verksamhet inom Kriminalvården som ska granskas. Denna del av det utökade uppdraget ska redovisas senast den 16 december 2013.

Yttrande från justitieutskottet

Justitieutskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i motionerna om att det är problematiskt att bl.a. Kriminalvården saknar ordinarie tillsynsorgan. Utgångspunkten måste vara att tillsynen över Kriminalvården är tillräcklig i förhållande till de långtgående befogenheter som myndigheten har för att ingripa i enskilda människors liv. Enligt justitieutskottet talar detta med viss styrka för att tillsynen över Kriminalvården bör skötas av ett oberoende och externt organ.

Justitieutskottet ser positivt på att de tilläggsdirektiv som vid tidpunkten för utskottets yttrande hade diskuterats men inte beslutats kommer att avse frågan om en ny fristående myndighet med uppgift att utöva tillsyn över

bl.a. polisen och Kriminalvården. Justitieutskottet vill understryka att det är angeläget att frågan om en fristående tillsynsmyndighet för Kriminalvården löses och att regeringen så snart som möjligt bör återkomma till riksdagen med ett förslag om detta. Konstitutionsutskottet bör därför föreslå att riksdagen, med tillstyrkande av motionerna i de delar som avser justitieutskottets delar, som sin mening ger regeringen detta till känna.

Yttrande från socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet noterar i sitt yttrande dels att Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) visserligen utövar en självständig tillsyn över socialförsäkringsområdet men inte tar emot klagomål från enskilda om ärendehandläggningen vid myndigheter, dels att JO:s ställning som extraordinärt tillsynsorgan innebär att vissa myndigheters, exempelvis Försäkringskassans, hänvisningar på webbplatsen till JO och JK för enskildas klagomål på ärendehandläggningen i ett enskilt fall kan ifrågasättas.

Enligt socialförsäkringsutskottets mening bör det finnas en möjlighet för enskilda att få klagomål på hur en myndighet har handlagt deras ärende hanterade på ett ändamålsenligt sätt, antingen av ett externt ordinarie tillsynsorgan eller av myndigheten själv. I det senare fallet ska det finnas kompetens och administrativa rutiner på myndigheten för att hantera klagomålen. Det bör även enligt socialförsäkringsutskottet övervägas om funktionen ska vara självständig i förhållande till myndighetens övriga verksamhet.

Enligt utskottets mening bör det utredas och klagöras hur klagomål på bl.a. ärendehandläggningen inom Migrationsverket och myndigheter inom socialförsäkringen ska hanteras i ordinarie ordning. Socialförsäkringsutskottet noterar vidare att när det gäller en myndighets beslut i ett enskilt ärende kan detta överklagas till förvaltningsdomstol av den som är part i ärendet. Med detta anser socialförsäkringsutskottet att följdmotionerna kan anses vara i huvudsak tillgodosedda i de delar de avser utskottets beredningsområde.

Utskottets ställningstagande

Justitieombudsmännen har under flera år, i ämbetsberättelsen och i andra sammanhang, påtalat att mängden klagomålsärenden som lämnas in till myndigheten ökar kraftigt och att detta bl.a. medför att utrymmet för den mer strukturerade genomgång av myndigheters verksamhet som inspektioner möjliggör minskar. JO har i detta sammanhang särskilt pekat på att frånvaron av ordinarie tillsynsorgan på bl.a. kriminalvårdens och socialförsäkringens områden leder till att JO, trots sin ställning som extraordinärt tillsynsorgan, i alltför stor utsträckning ägnar sin tillsyn åt sådana ärenden som skulle behandlas bättre i ett annat sammanhang. JO anförde i förra årets ämbetsberättelse att det var i det närmast häpnadsväckande att det fortfarande saknas reguljära tillsynsorgan på flera områden. Konstitutions-

utskottet instämde i detta och underströk att det var mycket olyckligt att frånvaron av reguljära tillsynsorgan innebär att JO inte kan fullgöra sin uppgift som ett extraordinärt tillsynsorgan på det sätt som är meningen.

Klagomål som rör Kriminalvårdens verksamhet utgör i dag en stor del av JO:s ärendemängd. Det rör sig dessutom om en verksamhet med stor betydelse för den enskilde, många gånger med en långtgående inverkan på människors personliga liv. För att öka förutsättningarna för JO att bedriva den extraordinära tillsyn som är avsedd bör enligt utskottets mening frågan om bristen på ordinarie tillsyn över Kriminalvårdens verksamhet ses över. Utskottet konstaterar att regeringen nu har beslutat om tilläggsdirektiv till Polisorganisationskommittén som motsvarar utskottets önskemål. Utskottet ser positivt på detta och anser därmed att motionsyrkandena i dessa delar är tillgodosedda. Motionerna 2011/12:K1, 2011/12:K2, 2011/12:K3, samtliga i denna del, och 2011/12:Ju359 yrkande 45 avstyrks därför.

Även inom migrations- och socialförsäkringsområdena gör bristen på ordinarie tillsynsorgan att en stor del av JO:s resurser ägnas åt sådant som i stället bör hanteras i en annan ordning. Utskottet anser, liksom socialförsäkringsutskottet, att det bör utredas hur och i vilken organisatorisk form en ordinarie tillsyn över ärendehandläggningen inom Migrationsverkets och socialförsäkringens verksamhetsområden bör utformas. Med bifall till motionerna 2011/12:KU1, 2011/12:K2 och 2011/12:K3, samtliga i denna del, bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

Med detta föreslår utskottet att riksdagen lägger ämbetsberättelsen till handlingarna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Redogörelsen

Redogörelse 2011/12:JO1 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse.

Följdmotionerna

2011/12:K1 av Sven-Erik Österberg m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om oberoende organ för tillsyn av olika statliga verksamheter.

2011/12:K2 av Peter Eriksson (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en utredning för att på ett samlat sätt se över hur ordinär tillsyn kan ordnas för verksamheter som i dag saknar detta.

2011/12:K3 av Per Bill m.fl. (M, FP, C, KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att beakta JO:s ställning som extraordinärt tillsynsorgan och se över bristen på ordinarie tillsynsorgan för verksamheter vilka är föremål för omfattande ärendehantering hos JO.

Motion från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:Ju359 av Morgan Johansson m.fl. (S):

45. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en oberoende instans som sköter tillsynen över Kriminalvården.

BILAGA 2

Justitieutskottets yttrande
2011/12:JuU2y

Justitieombudsmännens ämbetsberättelse

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet beslutade den 8 december 2011 att ge bl.a. justitieutskottet tillfälle att yttra sig över redogörelse 2011/12:JO1 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse samt motionerna 2011/12:K1 (S), 2011/12:K2 (MP) och 2011/12:K3 (MP, FP, C, KD) som väckts med anledning av redogörelsen. Justitieutskottet yttrar sig över de delar av redogörelsen och motionerna som rör utskottets beredningsområde, främst Kriminalvården. Vidare yttrar sig justitieutskottet över ett motionsyrkande, 2011/12:Ju359 (S) yrkande 45, från den allmänna motionstiden 2011. Det sistnämnda motionsyrkandet överlämnas – under förutsättning av konstitutionsutskottets medgivande – till konstitutionsutskottet.

Justitieutskottet understryker att det är angeläget att frågan om en fristående tillsynsmyndighet för Kriminalvården löses och att regeringen så snart som möjligt bör återkomma till riksdagen med ett förslag om detta. Enligt justitieutskottets mening bör konstitutionsutskottet föreslå att riksdagen som sin mening ger regeringen detta till känna. Konstitutionsutskottet bör därmed tillstyrka motionerna i den mån de avser justitieutskottets beredningsområde.

Utskottets överväganden

Redogörelsen

Av redogörelsen, som avser verksamhetsåret den 1 juli 2010–30 juni 2011, framgår att justitieombudsmannen (JO) under året avgjort drygt 1 200 klagomålsärenden om Kriminalvården. JO anför att många klagomål kan härledas till att det är svårt att anpassa sig till livet i fängelse och att anmälningarna ofta avser spörsmål som i grunden handlar om begränsningarna i den dagliga livsföringen. Det kan röra sig om telefon- och besökstillstånd, tider för inlåsningen i bostadsrummet och upplåsning på morgonen, kvaliteten på maten eller innehav av t.ex. böcker och privata kläder. JO anför att i flertalet sådana ärenden har inga misstag begåtts, även om JO ibland kritiserar anstalterna för att ta alltför lång tid på sig att lämna besked i olika frågor. Bemötandefrågor är inte heller ovanliga. Hur orden föll i en viss, ofta upprörd, situation är dock svårt att utreda i efterhand, påpekar JO.

I en rad ärenden har dock JO funnit anledning att se mer kritiskt på Kriminalvårdens agerande. Dessa ärenden är refererade i ämbetsberättelsen.

Motionerna

I motion 2011/12:K1 (S) begärs ett tillkännagivande om ett oberoende organ för tillsyn av olika statliga myndigheter. Motionärerna anför, när det gäller Kriminalvården, att varje del av ett frihetsberövande bör vara omgärdad av tillräckliga kontrollorgan och system för att minimera möjligheten att fel begås i verksamheten och för att de fel som ändå begås uppmärksammas och så snabbt som möjligt kan korrigeras. En modern kriminalvård bör enligt motionärerna ha en självständig tillsyn utifrån. Detta bör utredas, enligt motionärerna.

I motion 2011/12:K2 (MP) begärs ett tillkännagivande om behovet av en utredning för att på ett samlat sätt se över hur ordinär tillsyn kan ordnas för verksamhet som i dag saknar detta. Motionärerna anför att för bl.a. Kriminalvården är Justitiekanslern det enda ordinarie tillsynsorganet. Vidare anføres att JO alltmer kommit att få en roll som ordinärt tillsynsorgan för verksamhetsområden där normal tillsyn inte finns eller är välkänd.

I motion 2011/12:K3 (M, FP, C, KD) begärs ett tillkännagivande om att beakta JO:s ställning som extraordinärt tillsynsorgan och se över bristen på ordinarie tillsynsorgan för verksamheter vilka är föremål för omfattande ärendehantering hos JO. Enligt motionärerna ägnar JO alltför stor del av sin verksamhet åt ärenden som borde behandlas i annat sammanhang.

I motion 2011/12:Ju359 (S) yrkande 45 begärs ett tillkännagivande om en oberoende instans som sköter tillsynen över Kriminalvården. Motionärerna anför att den tillsyn som JO utför i dag inte är kontinuerlig och inte

heller fullständig. En övervägande del av verksamhetens tillsyn ansvarar den egna myndigheten för. En modern kriminalvård ska ha en självständig tillsyn utifrån, anförs det i motionen.

Bakgrund

Utredningen Kriminalvårdens effektivitet lämnade i september 2008 sitt slutbetänkande Kriminalvården – ledning och styrning (SOU 2009:80). Utredningen föreslog att en ny myndighet skulle bildas för tillsyn av Kriminalvårdens verksamhet. En ny tillsynsmyndighet bör bedriva både system- och verksamhetstillsyn. Tillsynsmyndigheten bör enligt utredningen bl.a. granska att gällande författningar efterlevs och att Kriminalvården fullgör riksdagens och regeringens uppdrag. Tillsynsmyndigheten bör också granska att Kriminalvården handlägger ärenden korrekt och att myndighetens resurser används effektivt. Vidare bör tillsynsmyndigheten också följa upp vad som har orsakat allvarliga incidenter och hur de har hantearats av myndigheten. Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

Justitieutskottet anförde i betänkande 2010/11:JuU10 att frågan om att bilda en ny tillsynsmyndighet för Kriminalvården behandlats i betänkandet Kriminalvården – ledning och styrning (SOU 2009:80) samt att betänkandet bereds i Regeringskansliet. Utskottet ansåg inte att denna beredning borde föregripas. Utskottet avstyrkte den aktuella motionen. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2010/11:83).

Konstitutionsutskottet anförde i betänkande 2010/11:KU16 att utskottet noterat att Justitieombudsmännen i flera års ämbetsberättelser hade uppmärksammat riksdagen på att det faktum att det inom vissa samhällsområden saknas ordinära tillsynsorgan innebär att JO, trots sin ställning som extraordinärt tillsynsorgan, i alltför stor omfattning ägnar sin tillsyn åt sådana ärenden som skulle behandlas bättre i ett annat sammanhang. Detta gäller verksamheter som dessutom har mycket stor betydelse för många människors personliga och ekonomiska förhållanden, exempelvis inom områdena för kriminalvård och socialförsäkring. Konstitutionsutskottet påpekade vidare att JO i 2010 års ämbetsberättelse anförde att det är närmast häpnadsväckande att reguljära tillsynsorgan fortfarande saknas på flera områden, bl.a. Kriminalvården. Konstitutionsutskottet uttalade att utskottet kunde instämma i detta och ville understryka att det är mycket olyckligt att frånvaron av reguljära tillsynsorgan innebär att JO, som är avsett att vara ett extraordinärt tillsynsorgan, inte kan fullgöra denna uppgift på det sätt som är meningen. Med det anförda föreslog konstitutionsutskottet att riksdagen skulle lägga redogörelsen till handlingarna. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2010/11:48).

Konstitutionsutskottet behandlade i betänkande 2011/12:KU1 ett motionsyrkande om att för det kommande budgetåret sätta upp och tilldela budgetmedel för en ny nationell tillsynsorganisation. Konstitutionsutskottet konstaterade att JO alltför, trots sin ställning som extraordinärt tillsynsorgan,

gan, i alltför stor omfattning ägnar sin tillsyn åt sådana ärenden som skulle behandlas bättre i ett annat sammanhang. Utskottet anförde att det ansåg att frågan om behovet av att lösa vissa tillsynsfrågor är betydelsefull, men att utskottet avsåg att återkomma till frågan i samband med utskottets behandling av JO:s ämbetsberättelse. Något utrymme för att under det kommande budgetåret tilldela medel för en ny form av tillsyn saknades enligt utskottet och det aktuella motionsyrkandet avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2011/12:43).

Polisorganisationskommittén (Ju 2010:09, dir. 2010:75) har den 19 oktober 2011 inkommit med en skrivelse till Justitiedepartementet. I skrivelsen hemställer kommittén om att regeringen utfärdar kompletterande direktiv som bl.a. innebär att kommittén får ytterligare tid att analysera och lägga fram förslag avseende tillskapande av en från polisen fristående myndighet med uppgift att utöva tillsyn över polisväsendet.

Enligt vad utskottet erfarit pågår arbete i Justitiedepartementet med att ta fram tilläggsdirektiv till Polisorganisationskommittén med anledning av den skrivelse som kommittén gett in till departementet. Direktiven kommer enligt uppgift att avse frågan tillskapande av en fristående myndighet med uppgift att utöva tillsyn över vissa delar av rättsväsendet, bl.a. polisen och Kriminalvården.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i motionerna om att det är problematiskt att bl.a. Kriminalvården saknar ordinarie tillsynsorgan. Utgångspunkten måste enligt utskottet vara att tillsynen över Kriminalvården är tillräcklig i förhållande till de långtgående befogenheter som myndigheten har att ingripa i enskilda människors liv. Enligt utskottet talar detta med viss styrka för att tillsynen över Kriminalvården bör skötas av ett oberoende och externt organ.

Utskottet ser positivt på uppgiften att de tilläggsdirektiv som för närvarande utarbetas i Justitiedepartementet med anledning av Polisorganisationskommitténs begäran, kommer att avse frågan om tillskapande av en fristående myndighet med uppgift att utöva tillsyn över vissa delar av rättsväsendet, bl.a. polisen och Kriminalvården. Utskottet vill i detta sammanhang understryka att det är angeläget att frågan om en fristående tillsynsmyndighet för Kriminalvården löses och att regeringen så snart som möjligt bör återkomma till riksdagen med ett förslag om detta. Enligt justitieutskottets mening bör konstitutionsutskottet föreslå att riksdagen som sin mening ger regeringen detta till känna. Konstitutionsutskottet bör därmed tillstyrka motion 2011/12:Ju359 (S) yrkande 45. Även motionerna 2011/12:K1 (S), 2011/12:K2 (MP) och 2011/12:K3 (M, FP, C, KD) bör tillstyrkas i de delar som avser justitieutskottets beredningsområde.

Stockholm den 2 februari 2012

På justitieutskottets vägnar

Johan Linander

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Kerstin Haglö (S), Ulrika Karlsson i Uppsala (M), Christer Adelsbo (S), Jan R Andersson (M), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Patrick Reslow (M), Maria Ferm (MP), Caroline Szyber (KD), Kent Ekeröth (SD), Carl-Oskar Bohlin (M), Mattias Jonsson (S), Roger Haddad (FP) och Marianne Berg (V).

BILAGA 3

Socialförsäkringsutskottets yttrande 2011/12:SfU5y

Justitieombudsmännens ämbetsberättelse

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har beslutat att bereda socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över redogörelse 2011/12:JO1 samt motionerna 2011/12:K1–K3 som väckts med anledning av redogörelsen.

Socialförsäkringsutskottet behandlar de delar som rör utskottets beredningsområden, dvs. socialförsäkring och migration.

Utskottets överväganden

Bakgrund

Justitieombudsmännen (JO) granskar och tillser att myndigheter och enskilda tjänstemän följer lagar och förordningar och i övrigt fullgör sina skyldigheter, dvs. agerar så att allt går rätt till vid handläggningen av olika ärenden och att enskilda medborgare behandlas på ett korrekt sätt. JO kan överlämna ett ärende till en annan myndighet för handläggning, om ärendet är av sådan karaktär att det är lämpligt att det utreds och prövas av någon annan myndighet än JO och den myndigheten inte tidigare prövat saken. Det yttersta maktmedel som JO har är att JO, som särskild åklagare, kan väcka åtal mot en tjänsteman för tjänstefel eller annat brott i tjänsten. JO har även rätt att initiera ett disciplinförfarande mot en tjänsteman för en tjänsteförseelse. Vanligast är att en JO i sin tillsynsverksamhet gör kritiska, vägledande eller rådgivande uttalanden. JO:s ställning som extraordinärt tillsynsorgan innebär bl.a. att besluten i JO:s ärenden inte är rättsligt bindande. I formellt hänseende är JO:s beslut i ett tillsynsärende inte någonting annat än ett uttryck för respektive ombudsmans personliga uppfattning i de behandlade frågorna.

Justitiekanslern (JK) har i likhet med JO tillsyn över myndigheter och deras tjänstemän. Tillsynen har till syfte att kontrollera att lagar och andra författningar efterföljs. Sedan den 1 december 1998 har JK:s tillsynsverksamhet begränsats till en mer övergripande tillsyn som främst är inriktad på att upptäcka systematiska fel i den offentliga verksamheten. JK bestämmer själv om en anmälan från en enskild ska leda till några åtgärder. Man kan förenklat säga att JK bedriver sin verksamhet på uppdrag av regeringen med det perspektiv som följer därav, medan JO är företrädare för riksdagen och traditionellt har som uppgift att ta till vara allmänhetens intressen gentemot statsmakten. JK handhar också skadestånd riktade mot staten.

Genom bildandet av Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) den 1 juli 2009 skapades en självständig tillsynsfunktion inom socialförsäkringsområdet. Myndigheten ska genom systemtillsyn och effektivitetsgranskning stärka rättssäkerheten och effektiviteten inom socialförsäkringsområdet och skapa ökad tilltro till socialförsäkringarna hos medborgarna. ISF tar inte upp klagomål från enskilda om hur myndigheter har handlagt deras ärende utan hänvisar i sådana fall till JO.

På Försäkringskassans webbplats uppmanas enskilda under rubriken "Klagomål och beröm" att förbättra myndighetens service genom att lämna allmänna synpunkter, förbättringsförslag, klagomål och beröm. Myndigheten lovar att läsa allt och använda synpunkterna i förbättringsarbetet men

lovat inte att alla enskilda kontaktas. Även Skatteverket har på sin webbplats en sådan hänvisning avseende klagomål. ISF:s tillsyn omfattar Skatteverket i de delar som avser beslut om pensionsgrundande inkomst.

På Pensionsmyndighetens webbplats anges under rubriken ”Tillsyn över Pensionsmyndigheten” att JO och JK utövar tillsyn över Pensionsmyndigheten och dem som arbetar där. Vidare anges att JO kontrollerar att myndigheter och deras tjänstemän följer gällande lagar och andra författningar i sin verksamhet. Precis som JO har även JK tillsyn över att myndigheter och deras tjänstemän följer lagar och andra författningar. Hos JK kan den enskilde också begära skadestånd, om han eller hon lidit skada orsakad av Pensionsmyndigheten.

På Migrationsverkets webbplats anges att bemötandeombudsmannen tar emot och utreder synpunkter eller klagomål från sökande som anser sig ha blivit dåligt bemötta av någon anställd på verket. Tyngdpunkten ligger således på bemötande och förhållningssätt. Funktionen är självständig i förhållande till verkets övriga verksamhet. Ombudsmannen sammanställer de synpunkter och klagomål som kommer in. När ombudsmannen bedömt att det handlar om ett bemötandeärende tar hon kontakt med chefen på den enhet där problemet uppstått, och chefen utreder vad som hänt. Chefen på enheten eller ombudsmannen kontaktar sedan den sökande och ger återkoppling. Enligt uppgift från Migrationsverket jobbar man på att även få en mer strukturerad klagomålshantering i övrigt inom de olika verksamhetsområdena.

JO har flera gånger i yttranden och i ämbetsberättelsen anfört att den extraordinära tillsyn som sker hos JO inte är avsedd att ersätta den tillsyn och den rättstillämpning som andra organ i samhället har till uppgift att utföra. I samband med det har JO efterlyst ordinarie tillsynsorgan dit enskilda kan vända sig med klagomål på myndigheters sätt att sköta deras ärenden. JO har även framhållit att beslut om vilka utredningar som ska företas tas av JO själv. Vidare har JO anmärkt på att vissa myndigheter uppmanar enskilda att vända sig till JO med sina klagomål, vilket har medfört att JO trots sin ställning som extraordinärt tillsynsorgan alltmer kommit att ersätta en reguljär tillsyn.

Den 1 februari 2011 informerade chefs-JO Cecilia Nordenfelt socialförsäkringsutskottet om sin syn på Försäkringskassan och tillsynsorgan. Bland annat ansåg hon att tillsynen i aktuellt hänseende inte bör ha direkt koppling till Försäkringskassan. Hon betonade att JO:s parlamentariska kontrollfunktion blir lidande av att en lång rad klagomål som skulle kunna hanteras av ett tillsynsorgan i stället hanteras av JO.

Vid sin behandling av JO:s ämbetsberättelse för tiden den 1 juli 2009–30 juni 2010 (redog. 2010/11:JO1) noterade konstitutionsutskottet att JO i flera års ämbetsberättelser uppmärksammat riksdagen på det faktum att det inom vissa samhällsområden saknas ordinära tillsynsorgan. Det innebär att JO, trots sin ställning som extraordinärt tillsynsorgan, i alltför stor omfattning ägnar sin tillsyn åt sådana ärenden som skulle behandlas bättre i ett

annat sammanhang. Detta gäller enligt konstitutionsutskottet verksamheter som dessutom har mycket stor betydelse för många människors personliga och ekonomiska förhållanden, exempelvis inom områdena för kriminalvård och socialförsäkring. Konstitutionsutskottet kunde instämma i JO:s uttalande i den aktuella ämbetsberättelsen om att det är närmast häpnadsväckande att reguljära tillsynsorgan fortfarande saknas på flera områden. Utskottet underströk att det är mycket olyckligt att frånvaron av reguljära tillsynsorgan innebär att JO som är avsett att vara ett extraordinärt tillsynsorgan inte kan fullgöra denna uppgift på det sätt som är meningen (bet. 2010/11:KU16).

Ämbetsberättelsen

Enligt JO:s ämbetsberättelse (redog. 2011/12:JO1) kom det under verksamhetsåret in knappt 600 klagomål riktade mot Försäkringskassan. Jämfört med föregående verksamhetsår handlar det om en minskning med knappt 30 procent. I ämbetsberättelsen anges att detta måste sägas vara en utomordentligt glädjande utveckling som pekar på att Försäkringskassan börjar få kontroll över sina handlägningsproblem. Fortfarande är dock ärenden om långsam handläggning och bristfällig kommunikation vanliga. Också ärenden med EU-rättslig anknytning ställer till bekymmer och svårigheter.

Vidare anges i ämbetsberättelsen att inom det verksamhetsområde hos JO där Migrationsverket ingår kan det allmänt sägas att arbetsläget är normalt och att ärendebalansen har kunnat hållas under kontroll. Till detta har den möjlighet för JO att delegera rätten att fatta vissa beslut som infördes under våren 2011 bidragit.

Motionerna

I flerpartimotion 2011/12:K3 (M, FP, C, KD) begärs ett tillkännagivande om att beakta JO:s ställning som extraordinärt tillsynsorgan och se över bristen på ordinarie tillsynsorgan för verksamheter vilka är föremål för omfattande ärendehantering hos JO. Motionärerna framhåller bl.a. att det är problematiskt att så betydelsefulla områden som socialförsäkringarna, kriminalvården och delar av Migrationsverkets verksamhet saknar ett ordinarie tillsynsorgan. JO:s arbetsbelastning har under en följd av år ökat, inte minst på grund av tillströmningen av tillsynsärenden inom dessa områden. Ärendetillströmningen inom socialförsäkringen har dock under den senaste perioden minskat dramatiskt. Motionärerna anser att JO ägnar en alltför stor del av sin verksamhet åt ärenden som borde behandlas i ett annat sammanhang. Följden av detta är att JO:s ställning som extraordinärt tillsynsorgan under riksdagen äventyras.

I kommittémotion 2011/12:K1 (S) begärs ett tillkännagivande om oberoende organ för tillsyn av olika statliga verksamheter. Motionärerna anser att det ska inrättas en oberoende instans utanför Kriminalvården som ska sköta tillsynen över Kriminalvården. Även andra statliga verksamheter har

i dag en organisation av sin tillsynsverksamhet som inte är tillfredsställande, t.ex. Försäkringskassan. Det är viktigt att snarast dels identifiera statliga verksamheter som med myndighetsutövning i olika former har en stor inverkan på människors vardagsliv, och som saknar oberoende och effektiv tillsynsverksamhet, dels lämna förslag på hur tillsynen kan förbättras.

I motion 2011/12:K2 (MP) begärs ett tillkännagivande om behovet av en utredning för att på ett samlat sätt se över hur ordinär tillsyn kan ordnas för verksamheter som i dag saknar detta. Motionären framhåller att JO alltmer har kommit att få en roll som ordinärt tillsynsorgan för verksamhetsområden där normal tillsyn inte finns eller inte är välkänd. Prövningen av klagomålsärenden tar huvuddelen av JO:s handläggningsresurser i anspråk, varför antalet inspektioner och övriga granskningar på JO:s eget initiativ minskat och nu ligger på en betydligt lägre nivå än vad JO anser vara önskvärt. Ordinära tillsynsorgan bör enligt motionären skapas inom delar av den statliga verksamheten, t.ex. Kriminalvården och Migrationsverket, som i dag saknar detta.

Utskottets bedömning

JO:s tillsyn bedrivs enligt 5 § lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän genom prövning av klagomål från allmänheten samt genom inspektioner och andra undersökningar som ombudsmännen finner påkallade.

JO ska endast verka som ett extraordinärt tillsynsorgan. JO:s beslut är inte rättsligt bindande, och JO har i princip möjlighet att själv besluta om vilka utredningar som ska företas och vad tillsynen ska inriktas på. JO:s ställning som ett extraordinärt tillsynsorgan innebär att det kan ifrågasättas om myndigheter, beträffande klagomål från enskilda t.ex. avseende själva förfarandet hos myndigheten eller underlåtenhet hos myndigheten att vidta vissa åtgärder, enbart kan hänvisa till JO och möjligen även till JK.

Utskottet noterar att ISF är ett oberoende tillsynsorgan över socialförsäkringen men att tillsynsmyndigheten inte ska ta upp klagomål från enskilda på hur myndigheter har handlagt deras ärende. Enligt utskottets mening bör det emellertid finnas möjlighet för enskilda att få klagomål av denna typ hanterade på ett ändamålsenligt sätt, antingen av ett externt ordinarie organ eller av myndigheten själv. I det senare fallet ska det således finnas kompetens och administrativa rutiner på myndigheten för att hantera klagomålen. Det bör även övervägas om funktionen ska vara självständig i förhållande till myndighetens övriga verksamhet. Enligt utskottets mening bör det utredas och klargöras hur klagomål på bl.a. ärendehandläggningen inom Migrationsverket och myndigheter inom socialförsäkringen ska hanteras i ordinarie ordning.

Utskottet noterar vidare att när det gäller myndighetens beslut i ett ärende kan detta överklagas till förvaltningsdomstol av den som är part i ärendet.

Med det anförda anser socialförsäkringsutskottet att motionerna 2011/12: K1 (S), 2011/12:K2 (MP) och 2011/12:K3 (M, FP, C, KD) kan anses vara i huvudsak tillgodosedda i de delar de avser socialförsäkringsutskottets beredningsområde.

Stockholm den 2 februari 2012

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Gunnar Axén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunnar Axén (M), Tomas Eneroth (S), Mikael Cederbratt (M), Lars-Arne Staxäng (M), Eva-Lena Jansson (S), Finn Bengtsson (M), Kurt Kvarnström (S), Ulf Nilsson (FP), Shadiye Heydari (S), Solveig Zander (C), Jasenko Omanovic (S), Saila Quicklund (M), Gunvor G Ericson (MP), Emma Henriksson (KD), David Lång (SD), Wiwi-Anne Johansson (V) och Annelie Karlsson (S).